

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра слов'янської філології та перекладу

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри СФП

В.Я. ЗВІНЯЦКОВСЬКИЙ

«27» серпня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НДПП 1.2.5. Вступ до слов'янської філології та старослов'янська мова
(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки _____ 035 Філологія _____
(шифр і назва напрямку підготовки)
Освітньо-професійна програма 035 Філологія. Переклад (українська, російська, польська) _____
(шифр і назва напрямку підготовки)
Спеціальність 035 Філологія. Переклад (українська, російська, польська), _____
Мова та література (російська) _____
(шифр і назва спеціальності)
спеціалізація 035. 03 Слов'янські мови та літератури (переклад включно) _____
(назва спеціалізації)
факультет _____ грецької філології та перекладу _____
(назва факультету)

Робоча програма Вступ до слов'янської філології та старослов'янська мова для студентів
(назва навчальної дисципліни)
за напрямом підготовки 035 Філологія, спеціальністю Переклад (українська, російська, польська), Мова та література (російська)

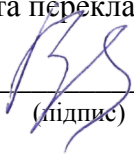
Розробники:

Т. М. Нікольченко, к. філол. н., доцент, доцент кафедри слов'янської філології та перекладу
Н. А. Гайдук, к. філол. н., доцент кафедри слов'янської філології та перекладу
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри слов'янської філології та перекладу

Протокол від «27» серпня 2020 року, № 1

Завідувач кафедри
слов'янської філології та перекладу

(підпис)

(В. Я. Звinyaцковський)
(прізвище та ініціали)

©Нікольченко, 2020 рік
© Гайдук, 2020 рік
© МДУ, 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів– 5	Галузь знань <u>03 Гуманітарні науки</u> (шифр і назва)	Нормативна	
	Напрямок підготовки <u>035 Філологія</u> (шифр і назва)		
Модулів – 2	Спеціальність: <u>Переклад (українська, російська, польська)</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання <i>реферативне дослідження</i> (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 150		1-й	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Бакалавр	30 год.	
		Практичні, семінарські	
		20 год.	
		Лабораторні	
		-	
		Самостійна робота	
		99 год.	
		Індивідуальні завдання:	
		1 год.	
		Вид контролю: залік	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи складає:

для денної форми навчання –40% аудиторних занять, самостійної роботи – 53%, індивідуальної роботи – 7%.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Старослов'янська мова» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки Бакалавра напряму 035 Філологія спеціальності Переклад (українська, російська, польська).

Предметом вивчення курсу «Старослов'янська мова» є історичні свідчення життя

слов'янських народів в оригіналі. Особливо важлива дана базова дисципліна для перекладачів, які надалі будуть вивчати в порівняльному плані українську, російську та польську мови, тому що курс, крім того, знайомить студентів з фонетичним, морфологічним, синтаксичним устроєм старослов'янської мови, з прамовою, спільною для всіх слов'янських мов.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення курсу «Старослов'янська мова» проходить одночасно з курсом «Вступ до слов'янської філології», розширюючи фон його розгляду і спираючись на факти старослов'янської мови як найдавнішої писемної мови слов'ян, отож даний курс є вступним і готує студентів до вивчення базових спеціальних філологічних дисциплін: «Сучасна російська мова», «Сучасна українська мова», «Історична граматики російської мови», «Історія російської літературної мови», «Історія української мови», «Практичний курс польської мови».

Передбачаючи можливість освоєння майбутніми філологами порівняльно-історичного і порівняльного методів дослідження споріднених мов, даний курс являє собою особливу цінність для подальшого вивчення таких дисциплін, як «Порівняльна лексикологія української та російської мов», «Порівняльна граматики української та російської мов», «Загальна теорія перекладу», «Практикум російсько-українського перекладу» студентами спеціальності «Переклад (українська, російська, польська мови)».

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Фонетичні особливості старослов'янської мови. Походження звуків.
2. Морфологія та синтаксис старослов'янської мови.

Мета та завдання навчальної дисципліни.

Метою викладання навчальної дисципліни «Старослов'янська мова» є ознайомлення студентів зі слов'янською етномовною спільністю, а також вивчення особливостей слов'янських мов в історичному плані і на сучасному етапі розвитку, крім того – вчення формування та розвитку фонетичного і граматичного строю старослов'янської мови як найдавнішої з письмових слов'янських мов.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Старослов'янська мова» є :

- формування уявлення про праслов'янську мову, її локалізацію та історію розвитку;
- знайомство з графічними системами і основними структурними особливостями слов'янських мов;
- засвоєння теоретичних принципів та практичних навичок порівняльно-історичного аналізу;
- навчання студентів прийомам застосування отриманих теоретичних знань при аналізі конкретного мовного матеріалу стародавніх текстів;
- оволодіння методами і прийомами лінгвістичної реконструкції.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- найдавніші відомості про слов'ян;
- походження й розвиток писемності;
- історію виникнення писемності у слов'ян;
- термінологію старослов'янської мови;
- основні мовні, зокрема фонетичні й граматичні явища й факти старослов'янської мови;
- теоретичні положення, що формують базу для вивчення історії російської та української мов;
- сутність головних історико-лінгвістичних процесів в галузі російської мови.

вміти :

- читати й перекладати старослов'янські тексти;
- давати науковий опис фонетичної та граматичної систем старослов'янської мови;
- надавати історичний коментар до фактів сучасних мов;
- пояснювати чергування голосних та приголосних в сучасній російській мові історичними змінами у мові;
- науково інтерпретувати факти сучасної російської мови під історичним кутом зору, у порівняльно-історичному огляді та їх відображення у сучасних слов'янських мовах.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ECTS.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Фонетичні особливості старослов'янської мови. Походження звуків

Тема 1. Поняття старослов'янської мови

Вступ. Поняття про ССМ. ССМ як наукова дисципліна. Питання про виникнення ССМ. Історичні документи, що свідчать про життя і діяльність Костянтина і Мефодія.

Тема 2. Дві слов'янські азбуки: кирилиця і глаголиця

Територіальне поширення азбука. Кирилична азбука. Фонетичні та числові значення літер. Діакритичні знаки. Основні особливості старослов'янського письма.

Тема 3. Звукова система ССМ в порівняльно-історичному висвітленні.

Походження голосних та приголосних звуків

Система голосних звуків праслов'янської мови. Довгі і короткі голосні звуки. Дифтонги. Правило десяти рядків. Монофтонгізація дифтонгів. Виникнення носових голосних. Поєднання голосних з плавними в середині слова. Поєднання голосних з плавними на початку слова. Сполучення плавних зі скороченими. Походження твердих приголосних. Походження м'яких приголосних. Перша і друга палаталізації. Сполучення приголосних з J. Спрощення груп приголосних.

Тема 4. Звукова система ССМ II половини IX ст.

Система голосних звуків. Різниця голосних за рядом утворення. Редуковані голосні, сильна і слабка позиції редукованих. Падіння редукованих, та наслідки процесу. Фонетична структура складу. Закон зростаючої звучності і Закон відкритого складу.

Змістовий модуль 2.

Морфологія та синтаксис ССМ

Тема 5. Старослов'янські іменник, прикметник, числівник, дієслово

Іменники старослов'янської мови. Категорія роду. Категорія числа. Категорія відмінка. Система відмінювання іменників. Іменні (короткі) форми, членні (повні) форми прикметників у старослов'янській мові. Розряди прикметників. Відмінювання коротких і повних форм. Ступені порівняння прикметників. Кількісні числівники, їх відмінювання. Порядкові числівники, їх відмінювання. Збірні числівники, їх відмінювання. Граматичні категорії та форми дієслова старослов'янської мови. Відмінювання дієслів.

Тема 6. Синтаксис старослов'янської мови

Просте речення: головні і другорядні члени речення. Особливості вживання часів дієслів і відмінків іменників. Складне речення: складносурядні і складнопідрядні речення. Засоби зв'язку між частинами речення – сполучники.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів та тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Усього	в тому числі					Усього	в том числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1.												
Фонетичні особливості старослов'янської мови. Походження звуків												
Тема 1. Поняття старослов'янської мови		5					15					
Тема 2. Дві слов'янські азбуки: кирилиця і глаголиця		5					15					

Тема 3. Звукова система ССМ в порівняльно-історичному висвітленні. Походження голосних та приголосних звуків		5	5			15						
Тема 4. Звукова система ССМ II половини IX ст.		5	5			15						
<i>Всього за змістовим модулем 1</i>		20	10			60						
Змістовий модуль 2. Морфологія та синтаксис ССМ												
Тема 5. Старослов'янські іменник, прикметник, числівник, дієслово		5	5			20						
Тема 6. Синтаксис старослов'янської мови		5	5			19						
<i>Всього за змістовим модулем 2</i>		10	10			39						
Всього годин	149	30	20			99						
Модуль 2												
ІНДЗ	1					1						
Всього годин	150	30	20			1	99					

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назви тем	Кількість годин
1.	Поняття старослов'янської мови	4
2.	Дві слов'янські азбуки: кирилиця і глаголиця	2
3.	Звукова система ССМ в порівняльно-історичному висвітленні. Походження голосних та приголосних звуків	2
4.	Звукова система ССМ II половини IX ст.	4
5.	Старослов'янські іменник, прикметник, числівник, дієслово	4
6.	Синтаксис старослов'янської мови	4
	Всього	20

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

8. Самостійна робота

№ з/п	Назви тем	Кількість годин
1.	Старослов'янські пам'ятки писемності	15
2.	Звукова система ССМ в порівняльно-історичному аспекті	15
3.	Іменник ССМ	15
4.	Прикметник ССМ	15
5.	Числівник ССМ	20
6.	Дієслово ССМ	19
	Всього	99

9. Індивідуальні завдання

Виконати реферативне дослідження обсягом 25 – 30 сторінок на одну з запропонованих

тем:

1. Слов'яни і слов'янські мови в сучасному світі: географічні, країнознавчі, культурно-економічні, демографічні, етнографічні відомості.
2. Діяльність Костянтина і Мефодія по створенню слов'янської абетки.
3. Характеристика слов'янських абеток – глаголиці і кирилиці.
4. Пам'ятки писемності старослов'янської мови.
5. Лінгвістичне, історико-культурне та педагогічне значення вивчення старослов'янської мови.
6. Розвиток слов'янського мовознавства і порівняльно-історичного методу.
7. Генетична спорідненість слов'янських мов.
8. Історія поглядів на народну основу старослов'янської мови.
9. Проблема лінгвістичного тлумачення слов'янських етнонімів (венеди, анти, склавини).
10. Свідectво Чорноризця Храбра в оповіді «Про письмена» про три етапи розвитку письма у слов'ян.
11. Короткий нарис історії слов'янської філології. Етапи розвитку слов'янської філології в Росії.
12. Вітчизняні та зарубіжні Славістичні центри.

Контрольні питання

1. Поняття про старослов'янську мову. Питання про виникнення старослов'янської мови.
2. Давні слов'янські азбуки.
3. Основні особливості старослов'янського письма.
4. Система голосних звуків II пол. IX ст.
5. Редуковані голосні, сильна і слабка позиції редукованих. Падіння скорочених.
6. Система приголосних звуків.
7. Закони будівлі складу.
8. Система голосних звуків праслов'янської мови. Довгі і короткі голосні звуки. Дифтонги.
9. Правило Десяти рядків.
10. Монофтонгізація дифтонгів.
11. Виникнення носових голосних.
12. Сполучення голосних з плавними в середині слова.
13. Сполучення голосних з плавними на початку слова.
14. Сполучення плавних зі скороченими.
15. Походження твердих приголосних.

16. Походження м'яких приголосних.
17. Три палаталізації.
18. Сполучення приголосних з J.
19. Спрощення груп приголосних.
20. Категорії старослов'янського іменника.
21. Система відмінювання іменників.
22. Особові та неособові займенники старослов'янської мови.
23. Іменні (короткі) форми, членні (повні) форми прикметників у старослов'янській мові.
24. Розряди прикметників.
25. Відмінювання коротких і повних форм.
26. Ступені порівняння прикметників.
27. Числівники старослов'янської мови.
28. Граматичні категорії і форми дієслова.
29. Форми теперішнього та майбутнього часу.
30. Форми минулого часу: аорист, імперфект, перфект, плюсквамперфект.
31. Нетематичні дієслова, їх відмінювання.
32. Просте речення: головні і другорядні члени речення.
33. Складне речення: складносурядні і складнопідрядні речення, засоби зв'язку між частинами речення.

10. Методи навчання: лекції, практичні заняття, реферування наукової літератури, складання розширених конспектів за темами, робота з першоджерелами.

11. Методи контролю: контрольні та самостійні роботи, оцінки за підготовку до практичних занять, а також за роботу на практичних заняттях, оцінки за виконані індивідуальних завдань.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота						ІНДЗ	Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	25	50	100
5	5	5	5	5	5			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	

82-89	B	добре	зараховано
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення: конспекти лекцій, підручники, хрестоматії, словники

14. Рекомендована література

1. Беседина-Невзорова В. П. Старославянський язык / В. П. Беседина-Невзорова. – Харьков : «Флинта», 1962. – 411 с.
2. Горшков А. И. Старославянський язык / А. И. Горшков. – М. : Высшая школа, 1974. – 377 с.
3. Иванова Т. А. Старославянський язык / Т. А. Иванова. – М. : Высшая школа, 1997. – 234 с.
4. Камчатнов А. М. Старославянський язык: Учебное пособие / А. М. Камчатнов. – М. : Флинта, Наука, 2010. – 450 с.
5. Никифоров С. Д. Старославянський язык / С. Д. Никифоров. – М. : Высшая школа, 2010. – 349 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Войлова К. А. Старославянський язык: Пособие для вузов / К. А. Войлова. – М. : Дрофа, 2003. – 368 с. – Режим доступа: <http://bookree.org/reader?file=1479647>
2. Елкина Н. М. Старославянський язык / Н. М. Елкина. – М. : Наука, 1960. – 654 с. – Режим доступа: <http://in-yaz-book.narod.ru/starslav.html>
3. Хабургаев Г. А. Старославянський язык / Г. А. Хабургаев. – М. : Высшая школа, 2010. – 233 с. – Режим доступа: <http://bookree.org/reader?file=633336>

Додаток до Робочої програми навчальної дисципліни щодо внесення змін

Зміни обговорено та затверджено на засіданні кафедри слов'янської філології та перекладу
протокол № _____ від «__» _____ 20__р.

Завідувач кафедри

_____ (_____)
підпис (прізвище та ініціали)

№ з/п	№ та зміст пункту, до якого внесені зміни	ПІБ викладача	Підпис викладача